

NORSK KULTURFORUM

Hørings svar til Kultur- og likestillingsdepartementet om endringer i kulturloven, fra Norsk kulturforum.

Oslo, 28. juni 2023

Kultur- og likestillingsdepartementet har sendt ut forslag til endringer i kulturloven på høring. Norsk kulturforum har jobbet for en revidering og styrking av kulturloven i flere år. Vi takker for muligheten til å komme med våre innspill:

Norsk Kulturforum (NOKU) er interesse- og kompetanseorganisasjonen for kultursektoren i kommuner og fylkeskommuner over hele landet. NOKU skaper møteplasser og felles opplevelser for de som arbeider med å tilrettelegge og utvikle det lokale kulturlivet og vi samler og deler kunnskap og erfaringer for å styrke den lokale kultursektoren.

Kampen for en kulturlov har vært en viktig del av organisasjonens historie fram mot etableringen av den første kulturloven i 2007, og er fortsatt en sentral del av organisasjonens arbeid. NOKU sitt overordnede mål har hele tiden vært at Norge trenger en sterk og etterprøvbar kulturlov for å sikre kunsten og kulturens rolle i samfunnet.

Bakgrunn / historikk: Styrke kultur som politikkområde.

NOKU har i en årrekke jobbet for en sterkere kulturlov som styrker kulturen som politikk- og sektorområde lokalt, regionalt og nasjonalt.

Våre hovedinnspill har vært:

- Kulturloven må være et reelt styringsverktøy og ikke symbolpolitikk
- Kulturloven skal kunne etterprøves
- Kulturloven skal sørge for et mangfoldig kunst- og kulturliv for alle

NOKU har en egen ressurs- og informasjonsside om kulturloven som oppsummerer våre innspill til hva en styrking av kulturloven bør inneholde: <https://www.noku.no/tema/kulturloven/>

Våren 2018 konkluderte et NOKU-utvalg, bestående av kultursjefer fra hele landet, at det er et stort behov for et sterkere lovverk som styringsverktøy i den lokale kulturpolitikken.

Kort fortalt så har NOKU kjempet for en styrking og revidering av kulturloven fordi vi ser at kulturpolitikken taper lokalt, fordi kultur ikke er en lovpålagt oppgave. Vårt overordnede hovedmål er derfor en lovfesting av kommunale kulturplaner. Vår anbefaling er at det er opp til hver enkelt kommune å selv å definere hvordan slike planer skal utformes, så det kommunale selvstyre og handlingsrommet skal være stort.

Norsk kulturforum har jobbet for og med lokal kultursektor i femti år, og er overbevist om at et styrket lokalt planverk tvinger frem viktige politiske diskusjoner og prioriteringer i kommunene. Dette *aktiverer* det offentlige, får kultur opp på dagsorden lokalt og bidrar til å aktivt utvikle kultur som sektor. De aller fleste norske kommuner har allerede kommunedelplaner for idrett, fysisk aktivitet og

friluftsliv, som sikrer at kommunene kan søke om spillemidler. Vi har ingen erfaring som tilsier at kommunene mener dette er problematisk og at det går ut over det kommunale selvstyre, men tvert om at slike planverk nettopp sikrer at kommunene prioriterer idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Vår anbefaling er også at kulturloven må kunne etterprøves, slik at loven ikke kun blir symbolpolitikk. Her har vi vist til folkehelseloven som modell, hvor det er Fylkesmannen som fører tilsyn med loven og forskriften.

Kommuner med kulturplan bruker mer penger på kultur

NOKU sitt hovedmål har vært – og er – å vise *hvorfor* en lovfesting av kommunale kulturplaner styrker lokal kultursektor, som i sum styrker hele landets kunst- og kulturpolitikk. NOKU, sammen med Fagforbundet har i 2019 og 2022 gjennomført forskning om kultur i kommunal planlegging:

Les rapporten fra Telemarksforskning her: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarksforskning](#)

Og undersøkelsen fra 2019 her: [Organisering og kompetanse i kommunal kultursektor | Telemarksforskning](#)

Undersøkelsene fra Telemarksforskning viser at kommuner som har kulturplan bruker oppimot 25 % mer på kultur og idrett enn kommuner som ikke har dette. I 2019 var det 36% av kommunene som responderte på undersøkelsen som hadde kulturplaner, i 2022 var det 49% (økningen skyldes bl.a kommunesammenslåingene).

Kulturdepartementet viser i sitt høringsnotat (side 32), til en rapport fra Oxford Research, som har kartlagt kulturfeltet i kommunesektoren (2021). Her skriver Oxford følgende om lovfesting av kulturfeltet i kommunale planverk:

«I møte med flere kulturpolitikere understrekes viktigheten av at kulturfeltet er behandlet i planverket. Flere av politikerne tar opp bekymringer rundt at dersom feltet ikke en gang er nevnt i kommunens planer, blir kultur lett et lite aktuelt politikkområde som ansees for å være lite nyttig og viktig i samfunnsutviklingen. I ytterste konsekvens kan det føre til at kulturfeltet innskrenkes og nedskaleres i kommunebudsjettet».

Oxford Research skriver i sin rapport at en av fire kommuner ikke har strategiplan for kulturfeltet eller har mål om å få det.

Revideringen er en vesentlig styrking av loven

Kulturdepartementet har i sitt høringsnotat vist til at flere av NOKU sine innspill er tatt med i revideringen av kulturloven, og det er vi glade for. Revideringen gir, etter NOKU sitt syn, en vesentlig styrking av loven, men vi mener at endringene fortsatt ikke er tydelig nok. I det videre skal vi begrunne hvorfor.

Vårt hovedbudskap er fortsatt at loven må stille “klare krav til den lokale forvaltningen om krav til kulturplaner i alle kommuner” (sitat fra Arbeiderpartiet i opposisjon, i sin behandling av Kulturmeldingen), altså en lovfesting av kommunale kulturplaner.

Høringsnotatet fra Kulturdepartementet er etter vår oppfatning et godt, grundig og gjennomarbeidet høringsnotat hvor flere av NOKU's innspill er tatt inn.

Infrastrukturkravet

NOKU støtter og berømmer endringen i at Kulturloven skal forankres i Grunnlovens infrastrukturkrav. Dette sikrer at kultur blir anerkjent som en viktig del av den demokratiske infrastrukturen. Vi stiller oss bak Ytringsfrihetskommisjonens innspill på dette punktet. NOKU ser også svært positivt på at infrastrukturkravet innebærer at staten har et ansvar for å aktivt legge til rette for ytringsmuligheter.

Vi viser her til Norsk kulturforum sin storsatsing; Kulturytring. Kulturytring, som går av stabelen i Drammen for andre gang i juni 2023, har som formål å løfte kunst og kultur som politikkområdet, nettopp for å styrke kulturens plass i samfunnet. Kunst og kultur er ikke bare underholdning eller «kakepynt», men derimot av stor betydning for demokratiet. Kunsten og kulturen har en svært viktig samfunnsfunksjon for å skape debatt og kritikk, men også samhold og felleskapsopplevelser. Kulturytring ønsker å bidra til å synliggjøre disse viktige egenskapene ved kunst og kultur, og finner det relevant å vise til dette i revideringen knyttet til Infrastrukturkravet.

Videre ønsker vi å henvise til høringsnotatet kap. 4.3: Retten til å delta i det kulturelle liv. Her vises det til FN's konvensjon om menneskers rett til å delta i det kulturelle liv (ØKS) barnekonvensjonen og CRDP (FN's konvensjonen til nedsatt funksjonsevne.).

NOKU støtter forslaget om en egen veileder for bestemmelsen (høringsnotatet s. 37). NOKU mener at økt veiledning for, og bevissthet rundt, at alle skal ha lovmessig rett til å delta og oppleve kultur, uavhengig av økonomisk status, fysisk funksjonshemming med mer, vil bli stadig viktigere i fremtiden. Vi tror en styrking av kulturloven vil kunne bidra til dette. Vi anbefaler derfor at formålsbestemmelsen er tydelig på hvilke forpliktelser myndighetene har ihht internasjonale konvensjoner.

NOKU støtter departementets vurdering i å ikke knytte infrastrukturkravet til kulturinstitusjonenes økonomiske rammer.

Armlengdes avstand

NOKU støtter forslaget om at armlengdes avstandsprinsippet lovfestes. Dette er et viktig prinsipp for at kunsten skal være fri og for at kunstnerisk ytringsfrihet skal være sikret.

NOKU ser at forslaget om lovfesting av armlengdes avstand fra politiske myndigheter, ikke støttes av KS, men samtidig støttes av en rekke enkelt-kommuner og fylkeskommuner (s 19). NOKU ønsker å peke på en problemstilling knyttet til armlengdes avstand og kulturpolitisk styring lokalt: Kulturdepartementet peker selv på dette (kap 6.3.3) i høringsnotatet. Av hensyn til lokalt selvstyre i kommunene, der for eksempel folkevalgte behandler kulturbudsjetter og dertil politiske prioriteringer og bevilgninger lokalt, mener NOKU at lovreguleringen bør være på et overordnet prinsipielt nivå. Under noe tvil havner vi på motsatt konklusjon av KUD; Vi mener at lovbestemmelsen bør begrenses til kunstfeltet. I dette ligger det at kulturloven bør ivareta en tilsvarende balanse som i kulturrådsloven; altså at politikerne (også lokalt) skal legge forholdende til rette, ved å fastsette mål, prioriteringer og økonomiske rammer for kunst og kunstfeltet. Men at rene kunstneriske tildelinger skal vurderes etter kunstnerisk skjønn på uavhengig grunnlag. Hovedpoenget er å unngå politisk styring av kunst. NOKU viser her til – og støtter - departementets egen drøfting av for eksempel grenseoppganger knyttet til innkjøp av monumenter og utsmykking av offentlige rom.

Vi støtter KUD sitt forslag om at kulturmiljøfeltet blir gitt unntak fra bestemmelsen.

Kommunal planlegging

Det tredje forslaget i revideringen av kulturloven er en ny lovregel som skal få «kulturfeltet opp på bordet i planprosessene lokalt». Som nevnt innledningsvis har det vært NOKU sitt hovedinnspill å

innføre en lovfestet plikt til at kommunene skal planlegge kulturarbeidet. Vi har også foreslått at kommuner og fylkeskommuner hvert fjerde år skal lage et oversiktsdokument, og at fylkesmannen bør føre et tilsyn med loven.

I forslaget som nå er på høring foreslår regjeringen følgende:

- Krav om at fylker og kommuner skal ha oversikt over status og strategi for utvikling av kulturfeltet
- Kulturfeltet skal «opp på bordet» i planprosessene – men altså ikke lovfestes
- Kommuner og fylker må aktivt ta stilling til kulturfeltets behov og situasjon

Kort oppsummert:

Revideringen gir et styrket fokus på viktigheten av planverk lokalt. Loven fastslår at kommunene skal sørge for:

- Planlegging av kulturfeltet
- Det er pålegg om skriftlig status for både behov og utvikling (= se potensiale!)
- Det skal utarbeides en oversikt som brukes som grunnlag for planarbeidet
- Det er et pålegg om å fastsette mål og strategier for kulturfeltet

I sum er det en altså rekke krav og pålegg som vil styrke planarbeidet på kulturfeltet. Men forslaget går ikke langt nok etter NOKU sin mening. Det fastsettes ikke krav om egen kulturplan – men kravet «vil kunne oppfylles gjennom kommuneplanens samfunnsdel», og det er en plikt.

Det vil i det videre være et krav at denne planen skal ha en kobling til plan og bygningsloven; *Fylkeskommunen og kommunen skal i arbeidet sitt med planar etter plan- og bygningsloven kapittel 8 og 11 fastsette overordna mål og strategiar for kulturfeltet.*

NOKU er positive til dette kravet og til følgende forslag:

- Fylkeskommunen og kommunen skal ha oversikt over status og utviklingsbehov på kulturfeltet. Og denne oversikten skal være skriftlig.
- Den skriftlige oversikten vil inngå som grunnlag for arbeidet med kommuneplanen
- Kommuneplanen er forpliktende for kommunens virksomhet – handlingsdelen av planen angir kommunes prioriteringer (ressurser, planlegging og oppgaver)

NOKU er svært positive til en slik skriftlig, faktabasert oversikt, da vi tror at denne vil kunne bidra til politiske diskusjoner og dertil prioriteringer av kulturfeltet lokalt. Det er også positivt etter vårt syn at en slik skriftlig oversikt vil gjøres tilgjengelig for både kommunestyret og publikum (innsyn etter off.loven).

Konklusjon:

NOKU anerkjenner at forslaget som regjeringen har lagt frem er en forsterkning av lovverket. Samtidig er vi skuffet over at forslaget ikke lovfester kommunale kulturplaner. Forslaget som nå ligger på bordet kommer *nesten* helt i mål, men snubler på mål-linja. Forslaget går ikke langt nok i stille krav til lokal forvaltning om at alle kommuner skal ha en egen kulturplan.

NOKU er fortsatt helt overbevist om at den slik lovfesting vil gi kulturlivet bedre kår i de harde økonomiske tidene som vi både er midt oppi og som vil møte alle sektorer i den varslede eldrebølgen.

Mer enn noen gang trenger vi at kultur er en lovpålagt oppgave, slik at det ikke er mulig å prioritere kultur helt ut av kommunale budsjetter. Kunst og kultur er en demokratisk bærebjelke, det er en billig investering i god folkehelse, kultur skaper samhold og sterke opplevelser. Kultur er en investering i fremtiden. Kultursektoren trenger etter vår oppfatning et ekstra vern mot kutt i tiden som kommer. Vår argumentasjon er at *dersom* kultur er en lovpålagt oppgave vil kulturpolitikk også komme høyere opp på den politiske agendaen i hele landet. Og videre; *dersom* kultur ikke blir del av kommunenes planer vil kultur som politikkområde for alltid være nedprioritert.

Når det er sagt; dersom lovfesting ikke blir innført etter høringsrunden, er NOKU positive til forslaget som regjeringen har lagt frem at kommunene kan utarbeide en kommunedelplan for kultur. Denne vil være forpliktende for kommunestyret. Særlig er det viktig med handlingsdelen som angir prioriteringer og økonomiske ressurser.

NOKU stiller seg bak følgende forslag fra andre organisasjoner på feltet:

1. Bergen kommune: forankre kulturens bidrag for bærekraftig utvikling i formålsparagrafen:

«Bergen kommune vil samtidig spille inn et forslag om å forankre kulturens bidrag til en bærekraftig utvikling i den nye formålsparagrafen, jmf. FNs bærekraftsmål. Kravet om bærekraft ligger allerede i formålsparagrafen til Plan- og bygningsloven, §1-1 «Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.», som igjen legger føringer for planarbeid på kulturfelt på fylkeskommunalt og kommunalt nivå. En bestemmelse om bærekraft i kulturloven vil tydeliggjøre offentlige styresmakters ansvar i å legge til rette for en bærekraftig utvikling samt kulturfeltets rolle i denne utviklingen.»

2. Ungdom og Fritid: sikre tilgang til fritidsklubber i nærmiljøet

«Ungdom og Fritid mener at FNs barnekonvensjons artikkel 31 – *barn og unges rett til lek og fritid, og til å delta i kunst- og kulturliv* ikke vil være godt nok ivaretatt uten en presisering om hvilke tjenester som skal omfattes av denne. I Norge har vi ingen lov som sikrer barn og unge tilgangen til en fritidsklubb i sitt nærmiljø. Nå er tiden inne for at også fritidsklubbene på lik linje med kulturskolen og folkebibliotekene lovfestes»

NOKU støtter Ungdom og fritid i følgende:

- At alle skal ha like muligheter til å delta i kulturelle tilbud må inkluderes i § 4
- Fylkeskommunens og kommunens oppgaver på lik linje som i § 1 Føremål: Det må lovfestes at alle kommuner må sørge for at barn og unge har tilgang til en fritidsklubb i sitt nærmiljø i § 4 Fylkeskommunens og kommunens oppgaver.

3. Kulturvernorganisasjonene bør nevnes i § 2. Definisjoner

NOKU støtter kulturvernorganisasjonene i deres innspill om at de bør eksplisitt nevnes under punkt § 2. Definisjoner b) kulturarv. Kulturvernorganisasjonene er en av de største aktørene på dette feltet, med 270 000 medlemmer og en årlig innsats på rundt syv millioner timer, er kulturvernorganisasjonene en svært viktig bidragsytere.